

2. Vzdělání a vzdělávání

Formální vzdělávací systém v České republice tvoří čtyři základní stupně vzdělávání. Prvním stupněm je vzdělávání předškolní. S účinností od školního roku 2017/2018 je pro děti, které dosáhly pěti let věku do 31. 8., předškolní vzdělávání povinné. Kromě mateřských škol jej zajišťují přípravné třídy základních škol a přípravné třídy základních škol speciálních. Následuje základní vzdělávání získávané nejčastěji na základních školách. Žáci, kteří úspěšně projdou přijímacím řízením, si mohou plnit část povinné školní docházky i na víceletých gymnáziích nebo na konzervatořích. Po zavedení výše zmíněného povinného posledního roku předškolního vzdělávání je od školního roku 2017/2018 povinná školní docházka celkem desetiletá a trvá od 5 do 15 let, jeden rok v předškolním vzdělávání a devět let na základní škole. Ti žáci, kteří absolvovali devítiletou povinnou školní docházku na základních školách, se mohou ucházet o vzdělávání na střední škole, kde mohou absolvovat střední stupeň vzdělávání. V České republice existují tři základní typy středních škol: střední všeobecné školy s maturitou (gymnázia), střední odborné školy s maturitou a střední odborná učiliště. Dalším – nejvyšším – stupněm ve vzdělávacím systému je vzdělávání terciární, které je zařazené jako studium navazující na úplné střední vzdělávání s maturitou. Do terciárního stupně patří vyšší odborné vzdělávání a vysokoškolské studium.

Vzdělanost podle nejvyššího stupně ukončeného vzdělání

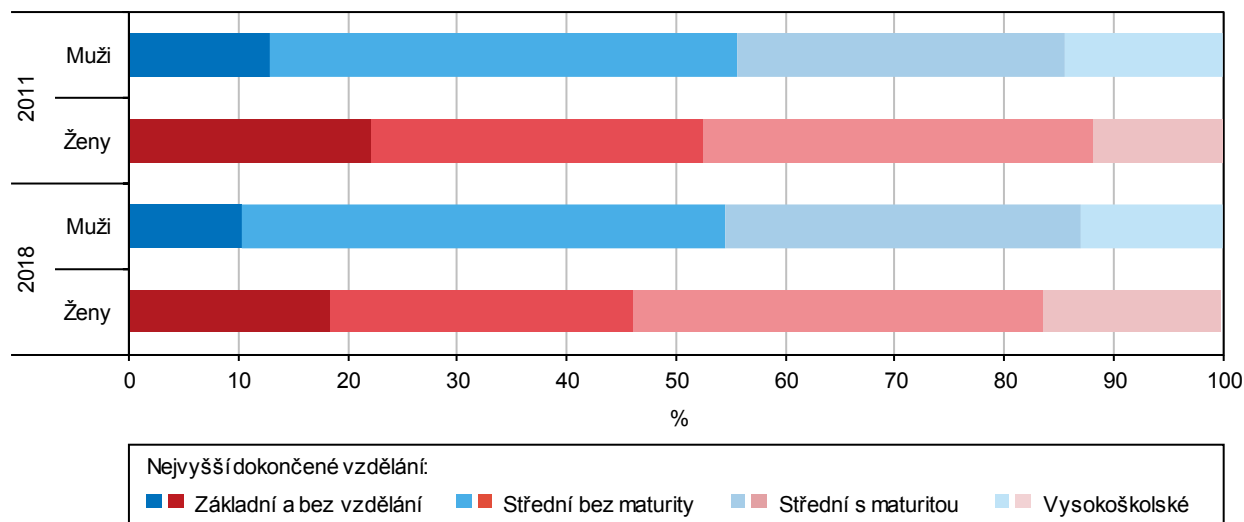
Vzdělanost žen se ve srovnání se situací před pár desítkami let výrazně změnila. V minulosti dosahovaly ženy nižšího vzdělání než muži. V současné době mají ženy častěji nejen středoškolské vzdělání s maturitou, ale také častěji vstupují do terciárního vzdělání. U mladší generace je znatelný posun k vyšší vzdělanosti žen, zatímco u mužů se situace v průběhu let nemění. Důvodem je větší nabídka studijních oborů a také změna kvalifikačních požadavků pro výkon některých profesí.

Ve vzdělanostní struktuře obou pohlaví nastaly výrazné změny. Ubyl počet osob se základním vzděláním a bez vzdělání a vzrostly počty vysokoškolsky vzdělaných. Před 20 lety nemělo sekundární vzdělání 18,1 % mužů a 31,1 % žen. V roce 2018 se poměr změnil na 10,3 % ve prospěch mužů a 18,2 % ve prospěch žen. Střední vzdělání s maturitou mělo v roce 2018 celkem 32,6 % mužů a 37,4 % žen (před 20 lety 24,7 % mužů a 29,3 % žen).

Pouze u vysokoškolského vzdělání došlo k obrácení poměrů mezi muži a ženami. Počet absolventek vysokých škol se za poslední dvě desetiletí významně zvýšil a převýšil podíl mužů s tímto vzděláním. Zatímco v roce 1998 mělo ukončené vysokoškolské vzdělání 5,7 % žen, v roce 2018 činil jejich podíl 16,3 %. U mužů nebyl nárůst vysokoškolsky vzdělaných tak výrazný (podíl se změnil z 8,7 % na 12,8 %).

Obyvatelstvo ve věku 15 a více let podle pohlaví a vzdělání v Olomouckém kraji

Zdroj: Výběrové šetření pracovních sil

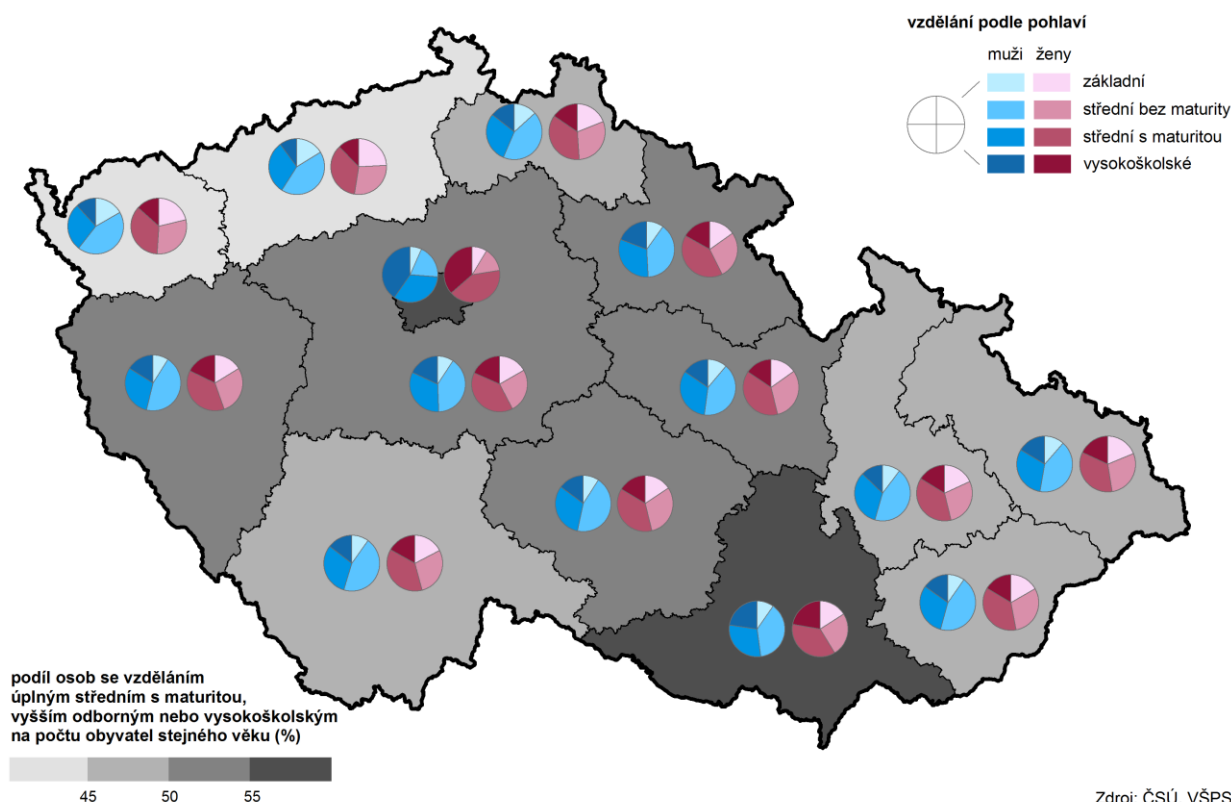

Ve všech krajích ČR byl vývoj vzdělanostní struktury přibližně stejný. Vyšší počet vysokoškolsky vzdělaných žen než mužů byl patrný ve všech krajích s výjimkou Hl. m. Prahy a krajů Královéhradeckého a Jihomoravského. Nejvyšší podíl vysokoškolsky vzdělaných mezi 14 krajů ČR, který výrazně převyšoval podíly v ostatních krajích, byl tradičně v Hl. m. Praze (36,4 % žen, 40,4 % mužů). Druhý nejvyšší podíl žen s vysokoškolským titulem byl zjištěn v Jihomoravském kraji (22,3 %), nejméně vysokoškolaček bylo v kraji Ústeckém (12,2 %).

Nejvíce mužů se základním vzděláním anebo bez vzdělání nalezneme v kraji Karlovarském (16,8 %), u žen to byl kraj Ústecký (24,2 %). Pro srovnání v celé ČR mělo v roce 2018 základní vzdělání či bylo bez vzdělání 10,5 % mužů a 16,6 % žen.

Mezi krajemi, ve kterých mají početní převahu vysokoškolsky vzdělané ženy nad muži, patřilo Olomouckému kraji první místo v rozdílu mezi podíly u jednotlivých pohlaví (rozdíl o 3,5 procentních bodů). V Olomouckém kraji byl podíl vysokoškolsky vzdělaných nižší než v celé České republice (19,6 % žen a 19,1 % mužů).

Obyvatelstvo ve věku 15 a více let podle pohlaví, vzdělání a krajů v roce 2018

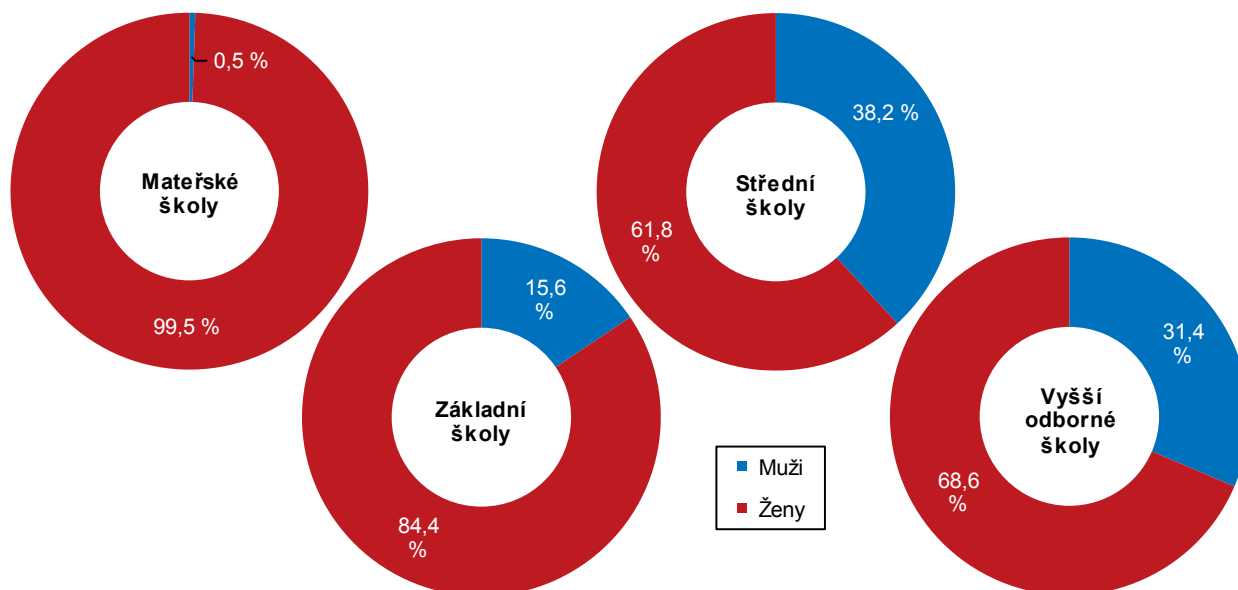

Mateřské, základní a střední školy

Předškolní vzdělávání je zajišťováno především mateřskými školami. Ve školním roce 2018/2019 bylo v Olomouckém kraji 387 mateřských škol. Tyto školy navštěvovalo celkem 22 667 dětí v 1 022 třídách. Na jednu třídu připadlo průměrně 22,2 dětí. Dívky se na celkovém počtu dětí ve školkách podílely 47,8 %, což odpovídá demografické struktuře obyvatelstva. V jednotlivých krajích ČR byla situace srovnatelná a odpovídala republikovému průměru.

Učitelé podle pohlaví a druhu školy v Olomouckém kraji ve školním roce 2018/19

Pramen: Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy

Péči a vzdělávání dětí zajišťovalo 1 870 učitelů. V převážné většině se jednalo o ženy. Na úrovni mateřských škol nalezneme muže – učitele jen sporadicky. V mateřských školách Olomouckého kraje jich pracovalo pouze deset.

Ženy obecně v učitelské profesi dominují nad muži. Nejvíce učitelek najdeme v mateřských školách (99,5 %) a na prvním stupni základních škol (94,3 %). Na druhém stupni základních škol a na školách středních a vyšších odborných už jsou poměry mezi učitelkami a učiteli vyrovnanější, přesto jsou ženy učitelky stále v převaze.

Základní školy

Pramen: Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy

	2011/12	2012/13	2013/14	2014/15	2015/16	2016/17	2017/18	2018/19
Žáci celkem	48 677	49 257	50 243	51 504	52 899	54 226	55 049	55 292
z toho dívky (%)	48,3	48,3	48,5	48,6	48,7	48,8	48,8	48,8
Žáci, kteří ukončili povinnou školní docházku na ZŠ	4 856	4 867	4 905	4 768	4 776	4 902	4 939	.
z toho dívky (%)	47,6	46,2	47,7	46,9	47,7	47,9	46,9	.
Žáci, kteří přešli do středních škol ¹⁾	613	677	662	640	623	686	708	.
z toho dívky (%)	53,5	56,9	53,0	59,4	56,5	57,7	54,5	.
Učitelé²⁾	3 656	3 619	3 658	3 681	3 729	3 810	3 870	3 927
z toho ženy (%)	84,1	84,0	83,8	84,1	84,0	84,5	84,3	84,4

¹⁾ v plnění povinné školní docházky pokračují v nižších ročnících oborů víceletých gymnázií a oboru tanec 8letých konzervatoří

²⁾ přepočtení na plně zaměstnané

Vzdělávání na základních školách je součástí povinné školní docházky a zahajují jej děti ve věku šesti let, v případě dětí s odkladem povinné školní docházky nejpozději ve věku osmi let. Do základního vzdělávání spadá výuka na základních školách a v nižších ročnících víceletých gymnázií a osmileté konzervatoře. Základní vzdělávání má 9 ročníků a člení se na první a druhý stupeň.

Ve školním roce 2018/19 bylo v Olomouckém kraji 296 základních škol, což bylo o 10 škol méně než před 10 lety. Na základních školách se vzdělávalo 55 292 žáků, z toho 27 001 dívek (48,8 %). V předchozím školním roce přešlo z celkového počtu 55 049 žáků k plnění povinné školní docházky na víceletá gymnázia a na obor tanec 8letých konzervatoří 708 dětí, z toho 54,5 % dívek.

I na základních školách tvořily ženy drtivou většinu (84,4 %) všech vyučujících. Situace v Olomouckém kraji odpovídala celorepublikovému průměru. Ve všech krajích ČR byla situace obdobná, přes 80 % všech vyučujících byly ženy.

Střední vzdělávání poskytuje žákům obsahově širší všeobecné vzdělání nebo odborné vzdělání spojené se všeobecným vzděláním. Ve školním roce 2018/19 působilo v Olomouckém kraji 94 škol vyučující žáky ve všech druzích středního vzdělávání. Střední školy navštěvovalo 26 754 žáků, z toho 49,6 % bylo dívek. Některé studijní obory jsou populárnější u dívek, jiné zase u chlapců. Dívky se zaměřují spíše na humanitní obory, chlapci si vybírají obory technické.

Děvčata dávají přednost maturitním oborům před obory učebními. Početní převahu nad chlapci měly dívky na gymnáziích. Nejvyšší podíly dívek byly evidovány ve třídách gymnázií ve Zlínském kraji (61,3 %) a v Kraji Vysočina (60,3 %). Vyrovnanější poměry v počtech dívek a chlapců byly na gymnáziích v Hl. m. Praze (54,3 %) a v krajích Karlovarském a Středočeském (shodně 55,3 %). Na 19 gymnáziích v Olomouckém kraji studovalo ve školním roce 2018/19 celkem 4 714 dívek, což představovalo 58,1% podíl.

Podíl vyučujících mužů je na středních školách vyšší než ve školách mateřských a základních. Ve školním roce 2018/19 působilo v Olomouckém kraji celkem 967 středoškolských učitelů, což odpovídalo 38,2 % z celku.

Střední školy

Pramen: Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy

	2011/12	2012/13	2013/14	2014/15	2015/16	2016/17	2017/18	2018/19
Žáci celkem	32 185	30 443	29 130	28 183	27 437	27 158	26 880	26 754
z toho dívky (%)	50,0	49,8	49,3	49,4	49,3	49,2	49,4	49,6
Podíl dívek na počtu žáků podle druhu vzdělávání (%)								
střední vzdělávání	45,9	43,3	45,8	42,8	44,6	45,4	44,9	49,0
střední vzdělávání s výučním listem ¹⁾	34,4	35,0	34,7	35,1	35,5	35,8	35,6	34,6
střední vzdělávání s maturitní zkouškou (všeobecné)	59,6	59,0	58,7	58,9	58,4	58,1	58,1	58,1
střední vzdělávání s maturitní zkouškou (odborné) ¹⁾	52,3	51,8	51,2	50,9	50,7	50,6	51,0	51,3
nástavbové studium	45,9	47,9	46,4	47,1	45,6	43,5	43,7	48,4
Absolventi	6 973	6 624	6 029	5 535	5 315	5 255	5 200	.
z toho dívky (%)	50,6	49,8	48,7	49,8	48,7	48,1	48,9	.
Učitelé²⁾	2 881	2 745	2 647	2 579	2 538	2 517	2 520	2 533
z toho ženy (%)	59,7	60,0	60,2	61,1	61,6	61,9	62,2	61,8

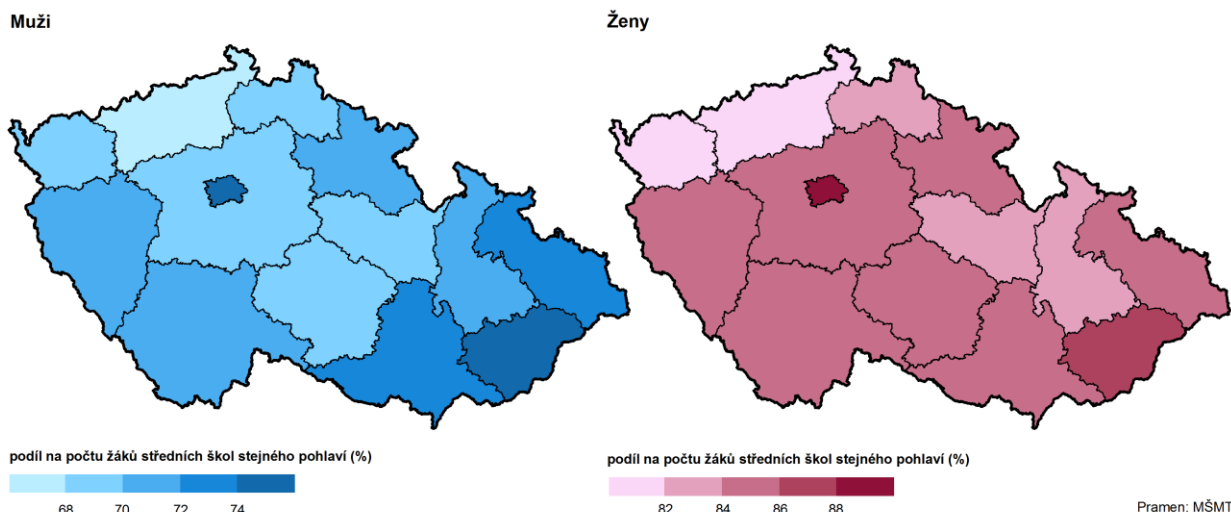
¹⁾ včetně zkráceného studia

²⁾ přepočtení na plně zaměstnané

Nejvíce dívek z celkového počtu studentek středních škol studovalo obory zakončené maturitní zkouškou v krajích Hl. m. Praha (90,4 %) a v kraji Zlínském (87,8 %), nejméně pak v krajích Karlovarském (80,9 %) a Ústeckém (80,3 %). V Olomouckém kraji tento podíl dosáhl hodnoty 83,7 % a řadil kraj na pátou nejnižší pozici mezi krají.

Žáci středních škol studující obory zakončené maturitní zkouškou podle pohlaví a krajů ve školním roce 2018/19

Vyšší odborné a vysoké školy

Vyšší odborné školy poskytují absolventům středních škol zakončených maturitní zkouškou možnost dalšího zvyšování kvalifikace. Obory vzdělávání jsou zaměřeny především na praktickou profesní orientaci a trvají zpravidla 3 roky. Vyšší odborné vzdělávání se ukončuje absolutoriem. Vysoké školy představují nejvyšší článek vzdělávací soustavy. Nabízejí akreditované studijní programy a programy celoživotního vzdělávání. Vysokoškolské vzdělávání v kraji poskytuje druhá nejstarší univerzita v České republice - Univerzita Palackého v Olomouci s osmi fakultami a dvě soukromé vysoké školy – Moravská vysoká škola v Olomouci a Vysoká škola logistiky v Přerově.

Na osmi vyšších odborných školách v Olomouckém kraji studovalo ve šk. roce 2018/19 celkem 939 studentů. Tři čtvrtiny z tohoto počtu tvořily ženy. Počet studentů vyšších odborných škol se v posledních letech každoročně snižoval. Mezi studenty dlouhodobě převažoval zájem o obory Pedagogika, učitelství a sociální péče (43,7 % z celkového počtu studentů) a Zdravotnictví (26,5 %). V oborech vzdělávání a výchovy jednoznačně převládaly ženy. Technické obory byly zase spíše mužskou záležitostí.

Vyšší odborné školy

Pramen: Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy

	2011/12	2012/13	2013/14	2014/15	2015/16	2016/17	2017/18	2018/19
Studenti celkem	1 397	1 457	1 373	1 364	1 241	1 124	1 074	939
z toho ženy (%)	70,0	69,7	71,7	69,9	74,1	71,6	74,2	75,0
Absolventi	278	296	320	303	267	286	231	.
z toho ženy (%)	74,1	65,9	74,1	68,6	74,9	73,4	73,6	.
Podíl žen na absolventech vybraných skupin oborů vzdělání KKO V (%)								
26 elektrotechnika, telekomunikační a výpočetní technika	37,3	27,7	33,3	41,1	41,0	45,6	38,0	.
53 zdravotnictví	97,1	75,0	96,9	80,7	96,4	79,5	96,1	.
65 gastronomie, hotelnictví a turismus	82,6	88,2	78,1	94,4	92,3	81,3	91,7	.
75 pedagogika, učitelství a sociální péče	92,2	91,3	93,1	92,3	90,9	93,7	87,7	.
Učitelé¹⁾	82	89	80	86	85	75	72	68
z toho ženy (%)	61,1	65,3	64,1	66,5	65,5	67,2	59,0	68,6

¹⁾ přepočtení na plně zaměstnané

V přepočtu na plně zaměstnané učilo na vyšších odborných školách ve šk. roce 2018/19 celkem 68 učitelů. V převážné většině šlo o ženy učitelky (68,6 % z celkového počtu vyučujících).

Veřejné a soukromé vysoké školy – studenti a absolventi státního občanství ČR^{*)}

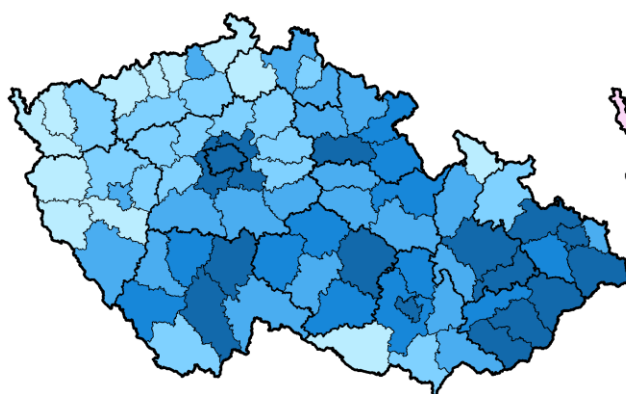
Pramen: Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy

	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Studenti se státním občanstvím ČR	22 961	21 902	20 802	19 584	18 076	17 054	16 217	15 466
v tom podle typu studijního programu								
bakalářský	14 417	13 445	12 581	11 652	10 601	9 857	9 446	9 224
magisterský	2 129	1 955	1 884	1 823	1 659	1 611	1 599	1 516
magisterský navazující	5 309	5 390	5 187	4 935	4 630	4 452	4 088	3 760
doktorský	1 393	1 370	1 359	1 356	1 363	1 304	1 232	1 086
v tom podle formy studia								
prezenční	16 730	16 223	15 559	14 742	13 500	12 667	12 011	11 482
distanční a kombinované	6 499	5 941	5 460	5 038	4 771	4 550	4 356	4 104
Absolventi se státním občanstvím ČR	5 694	5 751	5 513	5 181	4 770	4 291	4 110	3 851
z toho ženy (%)								
Studentky se státním občanstvím ČR	56,3	56,9	57,1	57,0	57,2	57,3	57,3	57,3
v tom podle typu studijního programu								
bakalářský	55,2	55,9	56,6	56,3	56,5	56,3	56,0	56,1
magisterský	70,0	70,7	69,5	69,0	69,3	70,3	70,2	69,9
magisterský navazující	57,8	58,2	57,1	57,5	57,9	58,0	58,5	58,4
doktorský	42,9	43,9	45,7	45,9	45,8	47,8	47,3	47,1
v tom podle formy studia								
prezenční	56,1	56,9	56,7	56,6	56,8	56,7	56,6	56,6
distanční a kombinované	57,1	57,5	58,7	58,5	58,5	59,4	59,6	59,9
Absolventky se státním občanstvím ČR	61,9	59,7	62,2	60,5	59,7	61,5	59,6	60,8

^{*)} s místem trvalého bydliště v kraji; ve fyzických osobách, tj. každý je uveden jen jednou, celkový počet tak nemusí souhlasit se součty za jednotlivé typy studijních programů nebo formy studia

Studenti veřejných a soukromých vysokých škol se státním občanstvím ČR podle pohlaví a okresu trvalého bydliště k 31. 12. 2018

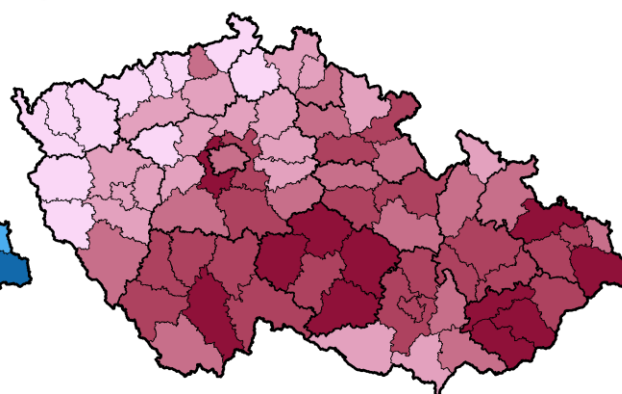
Muži

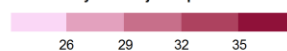
na 1 000 obyvatel stejného pohlaví a věku 18 a více let

Ženy

na 1 000 obyvatel stejného pohlaví a věku 18 a více let

Pramen: MŠMT

V roce 2018 studovalo na různých vysokých školách v České republice 15 466 studentů s trvalým bydlištěm v Olomouckém kraji a se státním občanstvím ČR. Tři čtvrtiny studentů navštěvovalo prezenční (denní) formu studia. Ženy tvořily a dlouhodobě tvoří nadpoloviční většinu studentů (57,3 %) a převažovaly ve všech typech studijních programů (bakalářský, magisterský a magisterský navazující) s výjimkou doktorského. Na celkovém počtu doktorandů se ženy podílely pouze 47,1 %. V roce 2018 ukončilo studia na vysokých školách 3 851 studentů s trvalým bydlištěm v kraji, z toho 60,8 % bylo žen.

